

16-06-2016

KOSMOPOLITISCHE KRUISVAARDERS

VAN EUROPESE UNIE TOT ISLAMITISCHE STAAT

Naam:	Richard Post
Studentnummer:	4005775
E-mailadres:	c.r.post@students.uu.nl
Adres:	Willem Schuylenburglaan 46, 3571 SJ Utrecht
Instelling:	Universiteit Utrecht
Studie:	Taal- en cultuurstudies
Cursus:	Onderzoeksseminar III C: Kosmopolitisme
Cursuscode:	GE3V1405
Docent:	dr. Marijke Huisman
Inleverdatum:	16-06-2016
Aantal woorden:	8794

Foto omslag afkomstig van: <http://en.alalam.ir/news/1767762>

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Hoofdstuk 1: Inleiding	4
1.1 Introductie	4
1.2 Theoretisch Kader.....	6
1.3 Vraagstelling.....	9
1.4 Bronnen en methode.....	10
Hoofdstuk 2: Het kosmopolitische fort.....	13
2.1 Introductie	13
2.2 Verdrag van Maastricht	14
2.3 Fortress Europe	16
Demarcated cosmopolitanism	17
2.4 Europa voor de Burger	19
Hoofdstuk 3: The Return of Khilafah	22
3.1 Introductie	22
3.2 Historie van het Kalifaat.....	22
3.3 Van Al-Qaeda tot IS.....	23
Al-Qaeda.....	23
Verschillende tactieken	24
3.4 Kalifaat.....	25
Rechtvaardiging.....	25
Inclusief	26
Religie	27
Normen en waarden	28
3.5 Relatie met het Westen.....	29
Hoofdstuk 4: Botsing tussen EU en IS	32
Conflict.....	32
Gevolgen.....	34
Conclusie.....	36
Literatuurlijst.....	39

Samenvatting

Door de oprichting van een Islamitische Staat in Irak en Syrië zijn er grote spanningen ontstaan op het politieke speelveld. De Europese Unie staat recht tegenover IS en staat voor de waarden van de democratie en mensenrechten. Beide instanties zijn gekenmerkt door een transnationaal karakter en worden daarom onderzocht in het kader van het kosmopolitisme. Kunnen deze instanties als kosmopolitisch worden beschouwd? Dit onderzoek kijkt met behulp van propaganda van de EU en IS in welke mate beide politieke ideaalbeelden als kosmopolitisch beschouwd kunnen worden. Daarnaast kijkt het of dit naar voren komt in het gevoerde beleid van de twee kanten. Om voorbij te gaan aan een uitsluitend idealistische benadering wordt de link met de praktijk gelegd voor beide idealen. Dit gebeurt door middel van een case die de botsing van de twee systemen in de praktijk behandelt. Hieruit wordt geconcludeerd in welke mate de twee systemen onder druk van elkaar staan, gevolgd door een afweging van de mogelijkheden van de twee bestuursvormen om naast elkaar te bestaan en de rol van kosmopolitische idealen in de wereldpolitiek.

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Introductie

In 2015 won Angela Merkel de prestigieuze prijs *TIME* persoon van het jaar. Als machtigste Europese leider maakte ze volgens het tijdschrift indruk in vele crisissituaties zoals de Griekse financiële crisis, Poetin's handelen in Oekraïne, de vluchtelingenstroom en de strijd tegen Islamitische Staat. Hierdoor ging *TIME* zelfs zo ver om haar als 'chancellor of the free world'¹ te bestempelen. Op de tweede plaats belandde een van de personen waar Merkel juist tegen streed, namelijk de leider van een zelfuitgeroepen kalifaat in het Midden-Oosten: Abu-Bakr al-Baghdadi. Geclassificeerd als 'master opportunist'² belichaamde Al-Baghdadi in 2015 de strijd van het radicaal Islamisme tegen de waarden van democratie en vrijheid van Merkel en Europa.

De keuzes van *TIME* zijn opvallend te noemen, maar zeker niet onbegrijpelijk. Merkel en Al-Baghdadi staan aan het hoofd van twee transnationale bestuursvormen die een groot aandeel hebben gehad in het huidige politieke landschap, namelijk de Europese Unie en het kalifaat in Irak en Syrië. Merkel fungeert als 'de-facto leader of Europe'³ en Al-Baghdadi als kalief en staatshoofd van het kalifaat. Het contrast tussen deze twee leiders en de idealen van de EU en Islamitische Staat kon bijna niet groter zijn, wat heeft geleid tot grootschalige spanningen in de wereld.

Aan de ene kant weigert de EU het kalifaat van IS te erkennen en neemt het deel aan de mondiale coalitie 'to degrade and ultimately defeat

¹ Karl Vick en Simon Shuster, 'TIME person of the year 2015: Angela Merkel', <http://time.com/time-person-of-the-year-2015-angela-merkel/> (5 juni 2016).

² Massimo Calabresi, 'TIME person of the year 2015 runner-up. Abu Bakr al-Baghdadi', <http://time.com/time-person-of-the-year-2015-runner-up-abu-bakr-al-baghdadi/> (5 juni 2016).

³ Kate Connolly, 'Ten reasons Angela Merkel is the world's most powerful woman' (versie 7 januari 2015), <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/07/ten-reasons-angela-merkel-germany-chancellor-world-most-powerful-woman> (5 juni 2016).

the Islamic State.⁴ Tegelijkertijd plegen strijders van IS aanslagen op Europese doelwitten, die daarmee het vrije ideaalbeeld van de Europese Unie onder grote druk zetten. Aanslagen in Parijs en Brussel schokten de wereld en lieten Europa ontredderd achter. De wederzijdse strijd lijkt voort te komen uit een geheel andere visie van hoe de wereld bestuurd dient te worden. Maar wat zijn precies de bestuursvormen van de EU en IS?

Zowel de Europese Unie als de Islamitische Staat zijn relatief nieuwe bestuursorganen waarbij de macht niet langer uitsluitend in handen van de natiestaat ligt. Waar de EU als supranationale instantie slechts bepaalde bevoegdheden van de natiestaat heeft overgenomen, nam het kalifaat alle rechten over die vroeger toebehoorden aan Irak en Syrië. Nadat de negentiende en twintigste eeuw gekenmerkt werden door de kracht van de natiestaat, zijn de twee bestuursvormen van de EU en IS een andere route ingeslagen.⁵

Het is interessant om te onderzoeken in welke mate de nieuwe route ook een kosmopolitische route betreft, aangezien binnen het onderzoek naar kosmopolitisme veel is gespeculeerd over potentiële nieuwe staatsvormen die op mondiale schaal opereren. De EU en IS zijn in de 21^e eeuw weliswaar boeiende voorbeelden van veranderende structuren, maar worden niet direct in verband gebracht met het kosmopolitisme. Waar tot dusver wel aandacht is besteed aan kosmopolitisch onderzoek over de EU, is het kalifaat van IS een recentelijk fenomeen wat zelfs nog niet eerder is onderzocht in het kader van kosmopolitisme. Maar wat houdt kosmopolitisme precies in en op welke manier is dit gerelateerd aan de politiek?

⁴ Archief Congressional Research Service (hierna: CRS), R44135, rapport Kathleen J. McInnis, *Coalition contributions to countering the Islamic State*, 13 april 2016, 1-12, aldaar 1.

⁵ Kenichi Ohmae, *The end of the nation state. The rise of regional economies. How new engines of prosperity are reshaping global markets* (New York 1995), viii.

1.2 Theoretisch Kader

Binnen het onderzoek naar kosmopolitisme zijn er vele verschillende stromingen en ideeën over de toepassing van dit begrip. Filosofen Pauline Kleingeld en Eric Brown vermeden een harde definitie, maar stelden wel dat alle ideeën over kosmopolitisme uiteindelijk voortvloeien uit het idee dat iedere persoon op aarde verenigd hoort te zijn binnen één gemeenschap. Kleingeld en Brown zagen dat dit ideaal toegepast werd op veel verschillende thema's waardoor een onderscheid tussen verschillende vormen van kosmopolitisme noodzakelijk was. Het *moreel kosmopolitisme* is grotendeels gericht op de plicht van mensen om "de ander" te helpen, terwijl het *cultureel kosmopolitisme* vooral betrekking heeft op de tolerantie van verschillende culturen. Het *politiek kosmopolitisme* houdt zich bezig met de nog ontbrekende politieke instanties om een wereldstaat te vormen waar iedereen deel van uitmaakt.⁶

Waar Kleingeld en Brown om het verschil aan te tonen de drie vormen van kosmopolitisme uit elkaar hebben gehaald, zal dit onderzoek juist weer de verbintenis tussen deze drie varianten naar voren brengen. Het politiek kosmopolitisme zal de belangrijkste rol vervullen, maar om verder te kijken dan een uitsluitend idealistische benadering zullen de andere twee varianten ook moeten worden behandeld. In de praktijk lijkt het namelijk bijna onmogelijk om deze drie variaties los van elkaar te zien. Zo stelden Kleingeld en Brown al dat politiek kosmopolitisme voort kan vloeien uit de andere twee vormen.⁷ Deze combinatie is vooral belangrijk om helder te krijgen hoe de politieke ideaalbeelden van de EU en IS in de praktijk worden uitgevoerd.

In het debat over het kosmopolitische gehalte van de Europese Unie is een veelgehoord punt van kritiek dat de Unie niet kosmopolitisch kan zijn omdat het exclusief is en niet open staat voor de gehele wereld. Socioloog

⁶ Pauline Kleingeld en Eric Brown, 'Cosmopolitanism' (versie 1 juli 2013), <http://plato.stanford.edu/entries/cosmopolitanism/> (7 mei 2016).

⁷ Kleingeld en Brown, 'Cosmopolitanism'.

Roland Robertson waarschuwde zelfs voor theorieën waarin niet van de wereld als geheel uitgegaan wordt. Hij beweerde dat kosmopolitisme alleen onderzocht kan worden vanuit het idee waaruit het ontstaan is: het beeld dat eerder bij Kleingeld en Brown naar voren kwam van een universele gemeenschap.⁸ Deze visie wordt echter niet door iedereen gedeeld.

De Duitse socioloog Ulrich Beck ging in tegenstelling tot Robertson juist uit van een andere vorm die hij als *realistisch kosmopolitisme* heeft betiteld. Beck stelde dat een samenleving al als kosmopolitisch beschouwd kan worden wanneer er voor een groot deel een consensus bestaat over enkele universele basiswaarden.⁹ In tegenstelling tot Beck betwist dit onderzoek echter dat universele basiswaarden een voorwaarde dienen te zijn voor een kosmopolitische samenleving en stelt het dat dit te Westers gedacht is. Hoewel het binnen het kader van de EU een belangrijke basis vormt voor enige kosmopolitische intenties, zal in het hoofdstuk over IS het fundamentele probleem van universeel geldende basiswaarden binnen een niet-Westerse samenleving aan bod komen.

Beck plaatste een interessante kanttekening bij zijn eigen theorie door te stellen dat het binnen een samenleving noodzakelijk kan zijn om de gestelde basiswaarden te overtreden om uiteindelijk het kosmopolitische ideaal te beschermen. Daarnaast erkende hij de essentiële rol die het nationalisme nog dient te vervullen binnen een realistisch kosmopolitische samenleving. Nationalisme was volgens Beck noodzakelijk om de samenleving bij elkaar te houden en diende om te voorkomen dat die blijft steken in een 'idealistic neverland.'¹⁰

De visie van Beck laat duidelijk ruimte voor uitsluiting binnen een samenleving die alsnog als kosmopolitisch beschouwd kan worden. Dit is

⁸ Roland Robertson, 'European cosmopolitanism and the global field', in: Roland Robertson en Anne Sophie Krossa (red.), *European cosmopolitanism in question* (London 2012), 186-189.

⁹ Ulrich Beck, 'The truth of others. A cosmopolitan approach', *Common knowledge* 10 (2004) 3, 430-449, aldaar 431.

¹⁰ Beck, 'The truth of others', 432.

een belangrijk beginpunt voor dit onderzoek, want zowel bij IS als bij de Europese Unie staat vast dat niet iedereen onderdeel is van het politieke bestel. Dit betekent echter niet dat ze incompatibel zijn met kosmopolitisme. Dit is waar dit onderzoek een belangrijke bijdrage in levert. Uit dit onderzoek zal zelfs het belang naar voren komen van grenzen voor een samenleving om kosmopolitisch te kunnen handelen.

Een ander belangrijke visie binnen het politiek kosmopolitisme is die van David Held, expert en professor op het gebied van internationale betrekkingen. In 1995 stelde hij dat een *cosmopolitan democracy* de natiestaat moet gaan vervangen om transnationale problemen op te lossen.¹¹ Held stelde een model op voor een succesvolle, wereldomvattende democratie volgens kosmopolitische denkwijze, waarin hij acht kernpunten uiteenzette. Kort samengevat bevat een cosmopolitan democracy volgens Held overlappende machtsorganen die verschillende naties verbinden, het recht op zelfdeterminatie, wetgeving gericht op de bescherming van mensenrechten, lokale autoriteiten, een korte- en lange termijn visie voor de staatsvorm, een rechtvaardige verdeling van middelen, vreedzame onderlinge relaties en meervoudige loyaliteiten.¹²

Hoewel de EU niet een wereldomvattend systeem betreft, liet Beck zien dat het eventueel wel kan functioneren als een cosmopolitan democracy binnen de eigen grenzen. Het idee van een cosmopolitan democracy is daarom met het oog op de Europese Unie een interessant concept, omdat de democratie een van de grondbeginselen van de Unie is.

Volgens de Italiaanse politicoloog Daniele Archibugi was een wisselwerking tussen het transnationale en het lokale waar een cosmopolitan democracy om draait, en wat het een interessanter concept maakte dan een niet-kosmopolitische *League of Democracies*.¹³ In zijn onderzoek uit 2012 analyseerde Archibugi wat er sinds 1995 van de idealen

¹¹ David Held, *Democracy and the global order* (Cambridge 1995) 268-272.

¹² Held, *Democracy and the global order*, 271-272.

¹³ Daniele Archibugi, 'Cosmopolitan democracy. A restatement', *Cambridge journal of education* 42 (2012) 1, 9-20, aldaar 9-12; 19.

van Held terecht was gekomen. De conclusie was echter dat er in de internationale politiek een gebrek aan de verticale verspreiding van macht is en een te groot verschil tussen het nationale en internationale beleid van de invloedrijkste landen.

1.3 Vraagstelling

Zoals net naar voren is gekomen, wordt kosmopolitisme op politiek niveau gekenmerkt door idealistische intenties om de wereld op een zo rechtvaardig mogelijke manier te besturen. Het staat echter vast dat er vele verschillende visies zijn over hoe dit te realiseren. Daarom is het interessant om de botsing tussen IS en de EU te onderzoeken en te kijken of deze botsing verklaard kan worden vanuit kosmopolitische intenties van beide kanten. Hiervoor is het belangrijk om eerst te onderzoeken in welke mate de Europese Unie en de Islamitische Staat als kosmopolitisch beschouwd kunnen worden.

De vraag die centraal staat in dit onderzoek is: Welke invulling geven de Europese Unie en de Islamitische Staat sinds hun oprichting aan het begrip kosmopolitisme en op welke manier botsen deze idealen? Om de hoofdvraag te beantwoorden is deze opgedeeld in drie deelvragen.

Ten eerste: wat is het kosmopolitische gehalte geweest van het beleid van de Europese Unie zoals deze naar voren komt in verspreide propaganda sinds de oprichting in 1993? Ten tweede: wat is het kosmopolitische gehalte geweest van het beleid van de Islamitische Staat zoals deze naar voren komt in verspreide propaganda sinds 9/11? Ten derde: op welke manier botsen de twee idealen? In deze laatste vraag zal de link naar de praktijk gelegd worden door te kijken naar de confrontatie tussen beide bestuursvormen. Hiermee worden het bestuurlijke ideaalbeeld van de EU en IS gekoppeld aan de uitvoering ervan in de praktijk. In de conclusie volgt uiteindelijk een afweging over hoe politiek kosmopolitisme een rol speelt in

het conflict, en in welke mate dit gevolgen heeft voor het idee dat kosmopolitisme de toekomst is voor de wereldpolitiek.

1.4 Bronnen en methode

Het propagandamateriaal van de EU en IS vormt de basis om de politieke ideaalbeelden van beide partijen duidelijk te krijgen en die te doorzoeken op kosmopolitische eigenschappen. Propaganda is hier bij uitstek geschikt voor, omdat dit door de instanties gebruikt wordt om het grote publiek te bereiken en te overtuigen van de eigen visie. Wel is het van belang om te beseffen dat vanwege het type bronmateriaal de boodschap van een hoog idealistisch karakter is en daardoor niet noodzakelijk overeen komt met de uitvoering ervan. Dit is echter een zeer waardevolle toevoeging in combinatie met de casus over hoe de idealen met elkaar botsen, omdat de verschillen tussen ideaalbeeld en praktijk dan duidelijk naar voren komen.

Voor de EU zal ten eerste het oprichtingsmanifest geanalyseerd worden om te kijken wat het politieke ideaalbeeld was en of dit als kosmopolitisch beschouwd kan worden. Vervolgens wordt gekeken hoe dit naar voren kwam in het beleid van de Unie door het programma *Europa voor de Burger* te analyseren. Dit initiatief loopt sinds 2004 en het is een subsidieprogramma om 'de waarden en doelstellingen van de EU te bewerkstelligen en te verspreiden.'¹⁴ Doordat de doelstellingen van het programma zowel in 2007 als in 2014 hervormd zijn, geeft Europa voor de Burger een goede kijk op veranderingen in het beleid in deze periode en in welke mate hier kosmopolitische intenties aan ten grondslag lagen.

Om de ideologie van IS helder te krijgen zal het online magazine *Dabiq* van IS centraal staan, omdat hierin goed hun visie tot uiting komt en deze ook in het Engels is uitgegeven. Alle edities zijn beschikbaar daterend van halverwege 2014 tot begin 2016. Daardoor kan een goed beeld geschetst worden van veranderingen in het beleid van IS als gevolg van

¹⁴ *Publicatieblad van de Europese Unie* (hierna: *Pb.L.*), 4 februari 2004, L 30/7.

verschuivingen op het politieke speelveld. Het staat namelijk vast dat de Islamitische Staat alles behalve een stabiel bestaan toebedeeld is en veranderingen in het beleid als gevolg hiervan zijn relevant voor de koppeling tussen ideaal en praktijk. De ontwikkeling die IS doormaakte in de periode tussen 9/11 en 2014 wordt met behulp van secundaire literatuur behandeld.

Om het bronmateriaal te analyseren zal een tekstanalyse volgens de poststructuralistische aanpak van Alan McKee gebruikt worden. Deze methode gaat uit van het idee dat verschillende culturen de wereld op een andere manier begrijpen en beleven. McKee wil voorbij gaan aan Eurocentrische ideeën dat er slechts één werkelijkheid de juiste kan zijn, omdat volgens hem andere culturen deze werkelijkheid op een andere, gelijkwaardige manier ervaren.¹⁵ Met deze aanpak kijkt dit onderzoek op een gelijkwaardige, onbevooroordeelde manier naar zowel de Europese Unie als de Islamitische Staat. Hierdoor zal de gewelddadige insteek van IS geen obstakel vormen voor de analyse van het kosmopolitische gehalte van het kalifaat. Als gevolg hiervan creëert dit onderzoek ruimte voor andere denkwijzen die een nieuwe blik kunnen werpen op andere vormen van kosmopolitische politieke systemen.

Dit onderzoek sluit daarnaast aan bij de door Glenda Sluga en Julia Horne omschreven verschuiving in kosmopolitisch onderzoek naar de praktijk ervan.¹⁶ Waar Sluga en Horne het vooral zagen als een manier om te kijken hoe verschillende culturen de wereld ervoeren, zal dit onderzoek hetzelfde idee toepassen op de verschillende politieke systemen van de EU en IS. Hiermee gaat dit onderzoek voorbij aan een uitsluitend theoretische benadering van kosmopolitische systemen en kijkt het naar de daadwerkelijke uiting ervan in de wereld. Dit is de enige manier om te kunnen concluderen in welke mate de samenlevingen van de EU en IS als

¹⁵ Alan McKee, *Textual analysis. A beginner's guide* (London 2003) 8-12.

¹⁶ Glenda Sluga en Julia Horne, 'Cosmopolitanism. Its pasts and practices', *Journal of world history* 21 (2010) 3, 369-374, aldaar 371-372.

kosmopolitisch kunnen worden beschouwd, en de gevolgen die dit heeft voor kosmopolitisme ideeën op politiek niveau.

Hoofdstuk 2: Het kosmopolitische fort

2.1 Introductie

Op 7 februari 1992 ondertekenden twaalf Europese landen het Verdrag van Maastricht, waarmee officieel de Europese Unie tot stand kwam. De Unie heeft sindsdien veel betekend voor de transnationale samenwerking tussen de deelnemende naties: van een gezamenlijke munt tot open grenzen, en van een centrale bank tot een gemeenschappelijke markt. Deze ontwikkelingen zijn uniek; nergens anders bestaat er een supranationale organisatie die op een dusdanig grote schaal bevoegdheden heeft overgenomen van de natiestaat.

Door de progressie op het gebied van internationale samenwerking binnen de Europese Unie zijn er discussies gaande over het kosmopolitische gehalte ervan. De centrale rol van de democratie en mensenrechten binnen de Unie in combinatie met het transnationale karakter lijken een goed beginpunt voor een eventuele cosmopolitan democracy, zoals gedefinieerd door Held in 1995.¹⁷ Hoewel de Unie niet de hele wereld omvat zoals Held het voor ogen had, is het wel relevant om te kijken of de Unie binnen de eigen grenzen functioneert als een afgebakende vorm van een cosmopolitan democracy.

Ondanks de bevordering van transnationale samenwerking en mensenrechten, is er kritiek op het kosmopolitische karakter van de EU. Hoe kan een samenleving die meer dan negentig procent van de wereldbevolking buitensluit namelijk kosmopolitisch zijn? Is het niet eerder een voorbeeld van een League of Democracies zoals die eerder werd omschreven door Archibugi?¹⁸

In dit hoofdstuk staat centraal wat het kosmopolitische gehalte is geweest van het beleid van de Europese Unie sinds de oprichting in 1993. Om het politieke ideaalbeeld van de EU te ontdekken wordt gekeken naar

¹⁷ Held, *Democracy and the global order*, 271-272.

¹⁸ Archibugi, 'Cosmopolitan democracy', 9-12; 19.

het Verdrag van Maastricht uit 1992. Vervolgens wordt gekeken naar de kritiek op het exclusieve karakter van de EU en de gevolgen die dit heeft voor de Unie om kosmopolitisch te kunnen handelen. Hoe de ideologie van de EU in het beleid tot uiting komt zal door het programma Europa voor de Burger helder worden.

2.2 Verdrag van Maastricht

Het Verdrag van Maastricht was het beginpunt van de huidige Europese Unie en werd gekenmerkt door idealistische intenties. De natuur van de EU als overlappend orgaan voor de lidstaten zorgde ervoor dat het al aan de eerste voorwaarde van een cosmopolitan democracy van Held voldeed, zij het in een begrensde vorm. In deze paragraaf wordt onderzocht of het verdrag ook op andere punten in overeenstemming is met het model van Held.

Het tweede, kosmopolitische element van het verdrag was het idee dat enkele grondbeginselen de basis moesten vormen voor de Unie: 'Bevestigend hun gehechtheid aan de beginselen van vrijheid, democratie en eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden en van de rechtsstaat.'¹⁹ Eerder kwam naar voren bij Beck dat de primaire voorwaarde voor een kosmopolitische samenleving was dat er overeenstemming bestond over geldende basiswaarden.²⁰ Ook Held stelde in zijn model dat er afspraken moesten gelden over mensenrechten.²¹ De Europese Unie voldoet aan deze voorwaarden door de beginselen vast te hebben gelegd in het oprichtingsmanifest.

Ten derde bracht het Verdrag van Maastricht de wens naar voren om in de toekomst een gemeenschappelijk defensie van de Unie te realiseren om 'vrede, veiligheid en vooruitgang in Europa en in de wereld te bevorderen.'²² Held benadrukte dat in een cosmopolitan democracy geweld

¹⁹ *Publicatieblad van de Europese gemeenschappen* (hierna: *PbEG*), 29 juli 1992, C 191/3.

²⁰ Beck, 'The truth of others', 432.

²¹ Held, *Democracy and the global order*, 271.

²² *PbEG*, 29 juli 1992, C 191/1.

uitsluitend gebruikt diende te worden als laatste optie, en dat dit alleen als geheel besloten moest worden.²³ De intentie hiertoe is zeker aanwezig in het oprichtingsverdrag, maar daarnaast is het opvallend dat de doelstellingen niet alleen op de EU gericht is, maar op de hele wereld. Dit bevestigt de betrokkenheid van de EU met de rest van de wereld, en toont dat het idealiter de grondbeginselen van de Unie ook op wereldschaal gerealiseerd ziet worden.

Naast het vaststellen van grondbeginselen en de bewaking ervan is het interessant dat er een gemeenschappelijk Europees burgerschap werd ingevoerd. Dit was een aanvulling op het nationaal burgerschap voor 'een ieder die de nationaliteit van een Lid-Staat bezit.'²⁴ De meervoudige gemeenschappen waar burgers deel van uitmaakten was volgens Held één van zijn acht kernpunten voor een cosmopolitan democracy. Daarbij articuleerde hij het belang van politieke deelname in beide gemeenschappen, waardoor het burgerschap zowel op lokaal als mondiaal niveau relevant werd.²⁵ In het Verdrag van Maastricht staat het recht op politieke deelname vastgelegd door 'het actief en passief kiesrecht bij de verkiezingen voor het Europees Parlement in de Lid-Staat waar hij verblijft.'²⁶

Het Europees burgerschap bracht meteen een vijfde kosmopolitisch aspect met zich mee dat vastgelegd was in het Verdrag betreffende de Europese Unie. In het oprichtingsverdrag stond dat de EU wenst 'de solidariteit tussen hun volkeren te verdiepen met inachtneming van hun geschiedenis, cultuur en tradities.'²⁷ Door het Europees burgerschap bestond er een nieuwe, gemeenschappelijke identiteit tussen de verschillende volkeren van de Europese Unie, wat bijdraagt om het EU-project als een kosmopolitisch project te beschouwen. Held beschouwde

²³ Held, *Democracy and the global order*, 271.

²⁴ *PbEG*, 29 juli 1992, C 191/7.

²⁵ Held, *Democracy and the global order*, 272.

²⁶ *PbEG*, 29 juli 1992, C 191/7.

²⁷ *Ibidem*, 1.

namelijk de verbondenheid tussen verschillende volken en naties als de basis voor een goedwerkende cosmopolitan democracy.²⁸

Uit het Verdrag van Maastricht wordt duidelijk dat in het ideaalbeeld van de EU veel overeenkomsten zijn met een cosmopolitan democracy. Toch kan het niet als volwaardige cosmopolitan democracy beschouwd worden vanwege het exclusieve gehalte van de Unie. Dit is echter precies waar Beck voor waarschuwde, want in de werkelijkheid is een model als dat van de EU nog niet haalbaar op wereldschaal. Het ideaalbeeld van de EU bevat daarom wel degelijk kosmopolitische eigenschappen, en kan zelfs bestempeld worden als een realistische vorm van een cosmopolitan democracy. Toch dient dit concept verder uitgediept te worden, want hoe functioneert een dergelijk systeem op wereldniveau? Daarom is het belangrijk om te kijken naar datgene wat de EU in staat stelt om zoveel kenmerken van een cosmopolitan democracy te vertonen: haar grenzen.

2.3 Fortress Europe

De grenzen van de EU zijn een veel voorkomend punt van kritiek. Vooral de verschillende betekenis die de grenzen hebben voor verschillende personen levert de EU commentaar op volgens Europa-expert Chris Rumford. Hij constateerde dat deze grenzen voor EU-inwoners bijna niet lijken te bestaan, terwijl ze een groot obstakel vormen voor mensen van buiten de Unie. Deze eigenschap heeft de Europese Unie de bijnaam *Fortress Europe* opgeleverd.²⁹

Toch werd eerder al duidelijk dat een instelling toch kosmopolitisch kan zijn zonder dat deze op de wereld als geheel is gericht. In deze paragraaf zal naar voren komen dat het niet-mondiale en uitsluitende karakter zelfs een belangrijke voorwaarde is voor een kosmopolitisch-handelende Unie.

²⁸ Held, *Democracy and the global order*, 271.

²⁹ Chris Rumford, *Cosmopolitan spaces. Europe, globalization, theory* (New York 2008) 41.

Demarcated cosmopolitanism

Ondanks de bijnaam Fortress Europe heeft de EU sinds haar oprichting wel intenties getoond om meer naties in het eigen systeem te betrekken door uit te breiden van twaalf naar 28 landen.³⁰ Dit bewijst dat de harde grenzen van de EU niet definitief zijn en dat de EU bereid is om landen toe te laten mits hun visie overeenkomt met de waarden van de Unie. Philippe Schmitter erkende dat deze vorm van *conditionality* een effectieve tactiek van de EU is om hun waarden te verspreiden. Door voorwaarden te stellen aan het gunstige EU-lidmaatschap bezit de Unie de macht om andere landen te laten handelen volgens het eigen ideaalbeeld.³¹

Politicoog Erik Eriksen stelde dat de EU grenzen nodig heeft om kosmopolitisch te kunnen handelen. De focus op basiswaarden als democratie en mensenrechten is volgens Erik Eriksen de manier voor de EU om kosmopolitisch te zijn. Dit kan echter alleen gewaarborgd worden door grenzen te trekken bij regio's die hier nog niet verenigbaar mee zijn.³² Eriksen ziet voor de EU vanuit de eigen, afgebakende positie een belangrijke rol weggelegd om soortgelijke instanties in de rest van de wereld in stand te roepen, en zo geleidelijk de supranationale structuur op mondiaal niveau de norm te maken.³³ Op deze manier kan de EU een belangrijke rol vertolken in het opbouwen van een mondiaal netwerk.

Professor politicologie Andrea Schlenker begon haar empirisch onderzoek naar de vorming van een Europese identiteit door het belang van grenzen te benadrukken in dit proces. De basiswaarden die in het Verdrag van Maastricht naar voren kwamen, waren volgens haar namelijk niet krachtig genoeg om een collectieve identiteit te vormen.³⁴ Maar wat is de

³⁰ Europese Commissie, 'From 6 to 28 members', http://ec.europa.eu/enlargement/policy/from-6-to-28-members/index_en.htm (11 juni).

³¹ Philippe C. Schmitter, 'The influence of the international context upon the choice of national institutions and policies in neo-democracies', in: Laurence Whitehead (ed.), *The international dimensions of democratization. Europe and the Americas* (Oxford 2001) 26-54, aldaar 44.

³² Erik O. Eriksen, 'The EU. A cosmopolitan vanguard?', *Global jurist* 9 (2009) 1, 1-31, aldaar 22-23.

³³ Eriksen, 'The EU. A cosmopolitan vanguard?', 23.

³⁴ Andrea Schlenker, 'Cosmopolitan Europeans or partisans of Fortress Europe? Supranational identity patterns in the EU', *Global society* 27 (2013) 1, 25-51, aldaar 27.

relatie tussen de vorming van een collectieve, Europese identiteit en een kosmopolitische Unie?

Schlenker constateerde dat een supranationale identificatie vaak niet gelimiteerd blijft tot Europees niveau. Hiermee bedoelde ze dat een groot deel van de burgers dat zich identificeerde als Europeaan, zich ook beschouwde als burger van de wereld.³⁵ Door de Europese bevolking zover te krijgen om zich te identificeren met een supranationaal orgaan als de EU wordt de basis gelegd om identificatie met de wereld te realiseren.

Door haar bevindingen ziet Schlenker geen reden waarom de grenzen van de EU het systeem per definitie niet-kosmopolitisch maken: 'There is no zero-sum relationship between cosmopolitanism and particularism.'³⁶ Schlenker focuste hierin specifiek op de afgebakende natuur van de EU en formuleerde dit als een vorm van *demarcated cosmopolitanism*.³⁷ De grenzen kunnen er volgens deze redentatie van Schlenker juist toe leiden dat er een kosmopolitisch gedachtengoed ontstaat binnen de EU.

De visies van Schlenker en Eriksen zijn een doorbraak in het denken over een kosmopolitische Europese Unie, omdat deze afstappen van het idee dat de sterke buitengrenzen de EU per definitie niet-kosmopolitisch maken. Ze schetsen hiermee een interessant beeld van hoe uitsluiting van anderen toch belangrijk kan zijn voor de ontwikkeling van een kosmopolitisch gedachtengoed.

Door de ideeën van Schlenker is het interessant om te kijken naar het EU-beleid omtrent de vorming van een Europese identiteit. Wat doet de Europese Unie om ervoor te zorgen dat er een Europese identiteit gevormd wordt? Om deze vraag te beantwoorden zal het programma Europa voor de Burger geanalyseerd worden.

³⁵ Schlenker, 'Cosmopolitan Europeans or partisans of Fortress Europe?', 37-39.

³⁶ Ibidem, 51.

³⁷ Ibidem, 50.

2.4 Europa voor de Burger

Het programma Europa voor de Burger is een subsidieprogramma met als doel om Europese burgers betrokken te krijgen met de Europese samenleving. Het programma loopt sinds 2004, en is sindsdien tweemaal vernieuwd waardoor er andere doelstellingen zijn geformuleerd. Het is interessant om te kijken of de Europese Unie in haar beleid dezelfde kosmopolitische intenties laat zien zoals die eerder in het Verdrag van Maastricht naar voren kwamen.

In het programma van Europa voor de Burger uit de periode 2004 tot 2007 zijn de voornaamste doelstellingen gericht op het betrekken van burgers bij Europa en daarmee 'een actief en participatief Europees burgerschap te stimuleren.'³⁸ Door dit initiatievenfonds probeerde de Europese Unie het gevoel van burgerschap te versterken, wat Schlenker aanduidde als een manier om een kosmopolitische moraal aan te brengen bij de bevolking. Uit het programma van 2004 kwam echter nog onvoldoende naar voren op welke manier dit concreet tot stand komt. Eerder werd het belang van de wisselwerking tussen kosmopolitisme en het solidariteitsgevoel aangetoond, maar verder dan de wens om 'betrekkingen en uitwisselingen tussen burgers te intensiveren [...] door de jumelage van gemeenten'³⁹ kwam het programma van Europa voor de Burger in deze periode niet.

Het initiatief Europa voor de Burger werd in 2007 vervolgd, maar onderging wel enkele veranderingen gelet op de beoogde doelstellingen van het programma. Waar in het voorgaande programma de versterking van het Europese burgerschap centraal stond, was dit in 2007 meer een overkoepelend ideaal. In deze versie werd gedetailleerder uiteengezet op welke manier dit initiatief bij zou dragen aan de realisatie van een Europees burgerschap. Zo wilde het programma 'een op gemeenschappelijke waarden, geschiedenis en cultuur gebaseerd besef van Europese identiteit

³⁸ *Pb.L.*, 4 februari 2004, L 30/7.

³⁹ *Ibidem*, 8.

ontwikkelen⁴⁰ voor een 'op de wereld gericht Europa, dat verenigd is en verrijkt door zijn culturele verscheidenheid.'⁴¹ Door op deze manier een identiteit te scheppen probeerde het 'solidarity among strangers'⁴² aan te brengen, wat volgens de filosoof Jürgen Habermas de manier was om een collectieve identiteit op te bouwen, geleend van de tactiek die die Europese natiestaten in de negentiende eeuw hadden toegepast.

Omdat de Europese gemeenschap bestaat uit veel verschillende culturen, legde de EU in 2007 bovendien de focus op 'verdraagzaamheid en wederzijds begrip'⁴³ om zo bij te dragen aan 'de interculturele dialoog.'⁴⁴ Uit deze doelstellingen kwam al meer het transnationale en multiculturele karakter van de Europese Unie naar voren, en het belang hiervan voor een goed-functionerende Unie. Deze verbondenheid tussen de verschillende volkeren die de EU hier propageerde is volgens Held de basis voor een goedwerkende cosmopolitan democracy.⁴⁵ De ontwikkeling van het originele programma naar de versie van 2007 laat duidelijk elementen zien van een Europese Unie die een beleid uitoefende dat steeds meer eigenschappen vertoonde van de cosmopolitan democracy zoals die in het oprichtingsverdrag naar voren kwam, maar zet deze trend zich ook verder door?

In 2014 werd de meest recente versie van Europa voor de Burger gepubliceerd die tot 2020 van kracht blijft. Hierin komt nog duidelijker het kosmopolitische beleid van de Europese Unie naar voren:

Deze transnationale dimensie moet bovendien hand in hand gaan met een sterke lokale dimensie. Om de kloof tussen hen en de Europese Unie te helpen dichten, is het bijzonder belangrijk dat de door dit programma

⁴⁰ *Pb.L.*, 27 december 2006, L 378/34.

⁴¹ Europa voor de burger 2007, p. 6

⁴² Jürgen Habermas, 'Toward a cosmopolitan Europe', *Journal of democracy* 14 (2003) 4, 86-100, aldaar 98.

⁴³ *Pb.L.*, 27 december 2006, L 378/34.

⁴⁴ *Ibidem.*

⁴⁵ Held, *Democracy and the global order*, 271.

gesteunde projecten of activiteiten burgers in hun dagelijkse leven bereiken en over thema's handelen die voor hen relevant zijn.⁴⁶

Deze wisselwerking tussen het transnationale en het lokale was precies waar volgens Archibugi een cosmopolitan democracy om draait en wat het verschil maakt met een 'League of Democracies'⁴⁷. Het toegevoegde lokale-transnationale aspect aan Europa voor de Burger dient ervoor te zorgen dat de burger zich verbonden gaat voelen met de Europese Unie en 'de ontwikkeling van de Unie gaan beschouwen als iets waar zij persoonlijk belang bij hebben.'⁴⁸

Uit het programma van Europa voor de Burger is duidelijk geworden hoe de poging van de EU om een gevoel van civic solidarity te creëren via steeds kosmopolitischere idealen gaat. Hierdoor komen de kosmopolitische elementen uit het Verdrag van Maastricht ook naar voren in het beleid van de Unie. Gepaard met de door Schlenker aangetoonde positieve gevolgen die de vorming van een Europese identiteit heeft voor de vorming van een identificatie als wereldburger, wordt er gewerkt aan de ontwikkeling van een kosmopolitisch gedachtegoed bij de Europese burger. Dit laat de bijzondere relatie van de EU met het kosmopolitisme zien. Hoewel er niet expliciet naar het kosmopolitisme verwezen wordt, zijn de kenmerken ervan onlosmakelijk verbonden met de Unie, zowel in het ideaalbeeld van het oprichtingsmanifest, het gevoerde beleid, als bij de burgers.

⁴⁶ Europese Commissie, 'Programma "Europa voor de Burger" 2014-2020', <https://eacea.ec.europa.eu/sites/eacea-site/files/documents/comm2013003670000nl.pdf> (6 mei 2016), 6.

⁴⁷ Archibugi, 'Cosmopolitan democracy', 12.

⁴⁸ Europese Commissie, 'Programma "Europa voor de Burger" 2014-2020', 4.

Hoofdstuk 3: The return of khilafah

3.1 Introductie

Op 29 juni 2014 riep de leider van IS Abu Bakr al-Baghdadi een kalifaat uit in delen van Irak en Syrië.⁴⁹ Deze nieuwe, islamitische staat is een bijzonder fenomeen dat vooral vanuit Westers perspectief moeilijk te begrijpen is. Toch was er bij grote hoeveelheden Moslims behoefte aan een politiek bestel waarin religie een centrale rol vertolkte, iets wat in het steeds meer seculier wordende Westen verder naar de achtergrond aan het verdwijnen is.⁵⁰ In dit hoofdstuk zal onderzocht worden wat het kosmopolitische gehalte is geweest van dit politieke systeem. Hiervoor zal het digitale tijdschrift *Dabiq* van IS gebruikt worden, waarin duidelijk de ideologie van de groepering naar voren komt.

3.2 Historie van het Kalifaat

Om het politieke beleid van IS goed te doorgronden, is het belangrijk om te begrijpen waarom en van waaruit de groepering is ontstaan. Dit begint bij het kalifaat, want wat houdt dat precies in en wat is de historische rechtvaardiging ervan? De *Oxford Dictionary* omschrijft een kalifaat als 'the rule or reign of a caliph or chief Muslim ruler.'⁵¹ De kalief wordt gedefinieerd als 'chief Muslim civil and religious ruler, regarded as the successor of Muhammad.'⁵² Het fundamentele verschil met het Westen van de 21^e eeuw is dat religie de civiele gedragscode en rechten bepaalt binnen een kalifaat.

Op 3 maart 1924 initieerde de Turkse legerofficier Mustafa Kemal Atatürk de ondergang van het Ottomaanse Kalifaat, waarmee een einde

⁴⁹ NOS, 'ISIS. Kalifaat van Irak tot Syrië' (versie 29 juni 2014), <http://nos.nl/artikel/668264-isis-kalifaat-van-irak-tot-syrie.html> (10 juni 2016).

⁵⁰ Inayat Bunglawala, 'Bringing back the caliphate' (versie 16 juli 2007), <http://www.theguardian.com/commentisfree/2007/jul/16/bringingbackthecaliphate> (11 juni 2016).

⁵¹ Oxford dictionaries, 'Definition of caliphate in English', <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/caliphate> (15 juni 2016).

⁵² Oxford dictionaries, 'Definition of caliph in English', <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/caliph> (15 juni 2016).

leek te komen aan een lange geschiedenis van vele kaliefen. Deze historie gaat zo ver terug als het jaar 632 toen het Kalifaat van de Rashidun direct na de dood van de profeet Mohammed tot stand werd gebracht. Hierin werd geleefd volgens de instructies van de profeet Mohammed.⁵³

3.3 Van Al-Qaeda tot IS

Nu duidelijk is waarop de staatsvorm van IS gebaseerd is, is het belangrijk om de organisatie zelf te onderzoeken. Voordat de groepering zichzelf tot IS omdoopte, zijn er al vele andere benamingen geweest, variërend van AQI tot ISI, en van ISIS tot IS. Deze veranderingen laten de ontwikkeling zien die het de afgelopen vijftien jaar heeft doorgemaakt en hoe de Islamitische Staat is ontstaan.

Al-Qaeda

In oktober 2004 sloot de Islamist Abu Mus'ab al-Zarqawi aan bij de ideeën van Osama bin Laden en begon een groepering met de naam *Al-Qaeda in Iraq* (AQI).⁵⁴ *Al-Qaeda* is dan ook de voorganger van het huidige IS geweest en de overeenkomsten in visie zijn duidelijk zichtbaar. Beide partijen wilden een kalifaat oprichten volgens de Sharia-wetgeving, andere religies verdrijven uit islamitische gebieden en de onrechtmatige leiders van de natiestaten afzetten.⁵⁵ Toch zouden de groeperingen in 2014 hun banden verbreken. Wat was hier de oorzaak van?

Door het "succes" van de aanslagen van 9/11 ontstonden er op verschillende locaties geleidelijk meer groepen verwant aan Al-Qaeda, waaronder AQI. Waar deze lokale groepen vooral gefocust waren op doelwitten in de regio, gaf het elitaire Al-Qaeda juist prioriteit aan de grootse oorlog met het Westen die sinds 9/11 in een stroomversnelling was

⁵³ Walker Cosgrove, 'Should Obama have compared ISIS to the Crusades?' (versie 20 februari 2015), <http://inallthings.org/should-obama-have-compared-isis-to-the-crusades/> (11 juni 2016).

⁵⁴ Jessica Stern en John M. Berger, *ISIS. The state of terror* (New York 2015) XV.

⁵⁵ Ahmed S. Hashim, 'The Islamic State. From Al-Qaeda affiliate to caliphate', *Middle East policy* 21 (2014) 4, 69-83, aldaar 71.

gekomen. Dit is waar radicaliseringsexperts Jessica Stern en J.M. Berger de eerste breuklijnen zagen ontstaan.⁵⁶

Een tweede punt van onenigheid was de te gebruiken tactiek. Hoewel Al-Qaeda en AQI allebei voor het gebruik van terroristische acties waren, vond Al-Qaeda de groep van Al-Zarqawi te gewelddadig door de vele burgerslachtoffers die het veroorzaakte.⁵⁷ De snelle groei van de verschillende groeperingen, het verschil in beleid en militaire druk van buitenaf zouden belangrijke factoren zijn voor de uiteindelijke afsplitsing.⁵⁸

Verschillende tactieken

De verschillen in tactiek kwamen het duidelijkste naar voren in de oprichting van een kalifaat. Voor Al-Qaeda was een kalifaat altijd een lange-termijn project geweest, maar deze visie werd niet gedeeld door AQI, dat in 2006 de naam omdoopte tot *Islamic State of Iraq* (ISI) en in 2013 vervolgens tot *Islamic State of Iraq and Syria* (ISIS).⁵⁹

Door op een nooit eerder vertoonde wijze gebruik te maken van het internet en sociale media, lukte het ISIS om op grote schaal aanhangers te rekruteren en binnen een jaar al een kalifaat uit te roepen.⁶⁰ Waar voor Al-Qaeda een kalifaat vooral een utopisch ideaal gelegen in de verre toekomst was, ondernam ISIS concrete actie om een kalifaat te realiseren waarmee ze veel sympathisanten werven. Het uitroepen van een kalifaat bleek een meesterzet te zijn. Waar Al-Qaeda jarenlang grootschalige rekrutering afhield en vasthield aan een kleine, rijke elitegroep, omarmde IS de kracht van het populisme.⁶¹

Stern en Berger stelden dan ook dat ISIS niet slechts een subgroep was van Al-Qaeda, maar een vergevorderde doorontwikkeling van de basisideeën van de door Bin Laden opgerichte organisatie, wat uitmondde

⁵⁶ Stern en Berger, *ISIS. The state of terror*, 59.

⁵⁷ Hashim, 'The Islamic State. From Al-Qaeda affiliate to caliphate', 71.

⁵⁸ Stern en Berger, *ISIS. The state of terror*, 59.

⁵⁹ Ibidem, 67-69; XVI-XIX.

⁶⁰ Ibidem, 70-74.

⁶¹ Ibidem.

in de oprichting van de eerste Islamitische Staat volgens Sharia-wetgeving sinds 1924.⁶² Maar wat zijn nu de karakteristieken van de recentelijk gevormde Islamitische Staat?

3.4 Kalifaat

Hoewel het zelfuitgeroepen kalifaat van IS niet internationaal erkend wordt, zijn de gevolgen ervan wel op mondiaal niveau voelbaar. De gewelddadige handelingen van IS binnen het kalifaat worden op zeer grafische wijze verspreid in het eigen propagandatijdschrift en in Westerse media, maar schuilt er meer achter het leed wat in eerste instantie zichtbaar is? Ondanks het gebruik van geweld, lijkt het idee van een landsgrensoverschrijdend kalifaat namelijk wel kosmopolitische elementen te bevatten. Waar IS begon als een terroristische groepering, hebben de gebeurtenissen in Irak en Syrië van de afgelopen twee jaar ervoor gezorgd dat het nu een gebied ter grote van Groot-Brittannië onder controle heeft en voldoet het naar eigen zeggen aan bijna alle eigenschappen van een functionerende staat.⁶³

Rechtvaardiging

Het kalifaat van IS in Irak en Syrië probeert een zo zuiver mogelijke versie van het islamitische geloof toe te passen, nagebootst van het Kalifaat van de Rashidun, dat gezien wordt als de zuiverste staatsvorm vanwege de directe opvolging op de profeet Mohammed.⁶⁴ In *Dabiq* werd de puurheid van de nieuwe Islamitische Staat benadrukt:

We can see that The Islamic State is the entity that most emulates the *millah* (geloof) of Ibrahim [...]. It has carried out the command of Allah – as much as it can – in the best possible manner. [...] On top of already having been characterized by his noble lineage, sound intellect and a prestigious level of knowledge and religious practice.⁶⁵

⁶² Ibidem, 94.

⁶³ IS, 'Just terror', *Dabiq* 2 (2015) 6, 1-65, aldaar 49.

⁶⁴ Cosgrove, 'Should Obama have compared ISIS to the Crusades?'

⁶⁵ IS, 'The return of khilafah', *Dabiq* 1 (2014) 1, 1-50, aldaar 27.

Door de zuiverheid van het beleid van IS en de link die daarmee gelegd wordt naar het Kalifaat van de Rashidun valt meteen de aantrekkingskracht te begrijpen. Het valt overigens te betwisten of IS daadwerkelijk dit originele kalifaat probeert na te streven of dat de groepering dit gebruikt vanwege de aantrekkingskracht op vele moslims. Dit valt echter buiten de kaders van dit onderzoek.

Inclusief

Hoewel de strenge eisen omtrent geloof anders doen vermoeden, komt uit de propaganda naar voren dat er ook andere kanten zitten aan het kalifaat van IS. Zo is het kalifaat volgens IS:

'A state where the Arab and non-Arab, the white man and black man, the easterner and westerner are all brothers. It is a *Khilafah* (kalifaat) that gathered the Caucasian, Indian, Chinese, Shami, Iraqi, Yemeni, Egyptian, Maghribi, American, French, German and Australian.'⁶⁶

Het kalifaat is een samenkomst van burgers van over de gehele wereld. Niemand wordt buitengesloten als ze bereid zijn te leven volgens de Sharia-wetgeving. Uiteindelijk is dit ook het ideaalbeeld: een wereldomvattende Islamitische Staat.

De open houding richting verschillende achtergronden is een belangrijke, kosmopolitische eigenschap van IS:

Parties with different backgrounds fought a "common" enemy, ignoring all matters that distinguished them from each other [...]. The biggest of these distinguishing factors were nationalism that tainted many of the banners and parties in Afghanistan.'⁶⁷

⁶⁶ IS, 'The return of khilafah', 3.

⁶⁷ Ibidem, 33.

Door moslims van over de hele wereld te accepteren opende IS de deur voor een nieuw fenomeen: 'the foreign fighter.'⁶⁸ Het brute geweld in het kalifaat bleek een krachtige motivatie om uit te reizen voor een grote variatie aan uitreizigers: 'ISIS has created a multi-ethnic army, almost a foreign legion, to secure its territory.'⁶⁹ Het kalifaat laat dus ruimte voor een samenstelling van verschillende culturen, wat volgens Kleingeld en Brown het belangrijkste aspect was binnen het cultureel kosmopolitisme. Dit is significant om vast te stellen in de analyse van het kosmopolitische potentieel van het kalifaat.

Een andere belangrijke factor was het benadrukken dat het kalifaat een goed-functionerende samenleving is waar iedereen een nieuw leven kan beginnen in een nieuwe staatsvorm: 'There is a role for everybody.'⁷⁰ Daarnaast werd het al internationale karakter van het kalifaat nog verder versterkt door de vervaging van de grenzen: 'No borders will inhibit you from reaching it, nor will any passports or visas prevent you from achieving it.'⁷¹ Zelfs aanhangers die niet bij machte waren om af te reizen naar de Islamitische Staat werden als onderdeel van de samenleving beschouwd: 'Your intention and belief that the Islamic State is the *Khilafah* for all Muslims will be sufficient to save you.'⁷² In dit opzicht is het kalifaat een uniek fenomeen in de 21^e eeuw, want het is de eerste transnationale organisatie die niet alleen functioneert als staat, maar die ook gekenmerkt is door daadwerkelijk voorbij te gaan aan de grenzen van de natiestaat. Een gegeven wat in het vorige hoofdstuk over het model van de Europese Unie nog een zeer belangrijke rol te vervullen had.

Religie

Religie is de bindende factor binnen het kalifaat, wat ruimte laat voor verschillende culturen om onderdeel ervan uit te maken: 'A Muslim's loyalty

⁶⁸ Stern en Berger, *ISIS. The state of terror*, 75.

⁶⁹ IS, 'The return of khilafah', 31.

⁷⁰ Stern en Berger, *ISIS. The state of terror*, 87.

⁷¹ IS, 'Remaining and expanding', *Dabiq* 1 (2014) 5, 1-40, aldaar 22.

⁷² IS, 'The flood', *Dabiq* 1 (2014) 2, 1-44, aldaar 4.

is determined, not by his skin color, his tribal affiliation, or his last name, but by his faith.⁷³ De Engelse politieke filosoof John Gray benadrukte dat dit onderscheid in het Westen nog vaak niet gemaakt wordt: 'Islam is a religion, not a culture, and most of the people who live in the Islamic world are not Arabs.'⁷⁴ Islamistexpert Andrew March sloot aan bij de visie van Gray en constateerde de multiculturele en kosmopolitische aard van Islamistische bewegingen:

Islamist movements differ with regard to their relationship to the nation-state. [...] It has always been a transnational, global movement. [...] But because Islam regards the community of believers (the *umma*) as the most important political community, transnationalism and cosmopolitanism are unavoidable in Islamist activism.⁷⁵

Er valt hierbij natuurlijk wel een kanttekening te plaatsen, namelijk in hoeverre de verschillende culturen ook in stand worden gehouden zodra ze zich in het kalifaat bevinden. De Sharia-wetgeving heeft een dusdanig sterke invloed op het dagelijks leven, dat het de vraag is of religie en cultuur wel te scheiden vallen.

Normen en waarden

Binnen ideeën over politiek kosmopolitisme overheerst het idee dat basiswaarden als mensenrechten en de democratische rechtstaat ten grondslag liggen aan een succesvol, kosmopolitisch politiek systeem, bijvoorbeeld bij de eerder genoemde ideeën van Beck en Held. Toch is dit teveel gedacht vanuit een Westers oogpunt en houden dergelijke beweringen geen rekening met het verschil in normen en waarden van islamisten.

⁷³ IS, 'From the battle of Al-Ahزاب to the war of coalitions', *Dabiq* 2 (2015) 5, 1-66, aldaar 19.

⁷⁴ John Gray, *Black mass. How religion led the world into crisis* (Toronto 2007) Kindle-uitgave.

⁷⁵ Andrew F. March, 'Political Islam. Theory', *Annual review of political science* 18 (2015) 1, 103-123, aldaar 105.

Islamisten zullen geen voorstander zijn om universele mensenrechten toe te passen, omdat dit in strijd is met hun geloof. De Sharia-wetgeving bepaalt uiteindelijk welke burgerrechten mensen hebben, in tegenstelling tot de Westerse wereld. March schoof dan ook de paradox van een eventuele democratie binnen een islamitische samenleving naar voren: 'The more populist and democratic politics becomes in Muslim countries, the more we should expect it to reflect an Islamic religious idiom.'⁷⁶ Een democratisch bestel zou uiteindelijk leiden tot de afschaffing van de democratie. Om democratie te forceren zou juist geheel anti-kosmopolitisch van aard zijn: 'In societies as religious as most Muslim societies are, strict secularism could prevail only through unacceptably antidemocratic tyranny.'⁷⁷

3.5 Relatie met het Westen

Tot dusver is gebleken dat het kalifaat van IS veel eigenschappen heeft van een kosmopolitische samenleving. Een belangrijke kanttekening hierbij is de behandeling van niet-gelovigen, die volgens hun ideologie uitgeroeid dienen te worden. Dit is een grove overtreding van het kosmopolitische idee van tolerantie naar anderen toe. Maakt dit het kalifaat de-facto niet-kosmopolitisch? Uit *Dabiq* komt een ontwikkeling naar voren die de ideologie enigszins afzwakt en een nieuwe invalshoek oplevert.

Naarmate de Islamitische Staat aan kracht won, veranderde ook de toon naar het Westen toe. Zo werd de eerste uitgave nog gekenmerkt door de komende eindstrijd tussen gelovigen en de niet-gelovigen: 'The world has divided into two camps'⁷⁸ en de kracht van het kalifaat 'will continue to intensify [...] until it burns the crusader armies in Dabiq.'⁷⁹ Dit is de ideologische utopie van IS, wat geen enkele vorm van tolerantie laat zien.

⁷⁶ March, 'Political Islam. Theory', 105.

⁷⁷ Ibidem, 117.

⁷⁸ IS, 'The return of khilafah', 10-11.

⁷⁹ Ibidem, 2.

In de achtste editie vond er volgens IS een paradigmaverandering plaats, gebaseerd op het idee dat de legitimiteit van de Islamitische Staat ook vanuit Westers oogpunt groter wordt: 'A grudging acceptance by many Western politicians that the Islamic State is different to anything they've seen before. [...] Could the Islamic State really be a country?'⁸⁰ Hierna volgde de eerste toenadering naar het Westen vanuit IS zelf, waarmee het voorzichtig afstapte van de ideologie om het Westen uit te roeien:

At some stage, you're going to have to face the Islamic State as a country, and even consider a truce. [...] Any truce between the West and the Islamic State would ultimately have to address the end of support for Arab and non-Arab tyrannical puppets in the Muslim world.⁸¹

Dit laat in ieder geval enige bereidheid zien van IS om af te stappen van hun ideologie om het kalifaat in stand te kunnen houden. De ontwikkeling zette zich vervolgens door in de elfde editie van *Dabiq*, waarin IS benadrukte dat het voorlopig vooral geïnteresseerd is in grondgebied op lokaal niveau: 'Washington and its NATO allies miss the point that their main Islamist enemies – the Islamic State (IS) [...] – think in a regional manner.'⁸²

In de twaalfde editie van *Dabiq* doet IS de ultieme concessie: 'A truce with Western nations is always an option in Shari'ah law.'⁸³ Deze laatste zin toont het verschil tussen ideologie en praktijk aan, en hierin ligt de crux voor het tolerantieprobleem dat in het begin van deze paragraaf werd aangekaart. In het ideaalbeeld van een wereldomvattend kalifaat is geen ruimte voor tolerantie en acceptatie van niet-gelovigen, en dit kan uiteindelijk ook niet als kosmopolitisch beschouwd worden. IS lijkt zich echter te realiseren dat hun ideaal in de praktijk misschien niet haalbaar is. Daarom laat IS hier door de maanden heen meer ruimte voor, zolang het Westen het bestaansrecht van het kalifaat ook bereid is te erkennen.

⁸⁰ IS, 'Shari'ah alone will rule Africa', *Dabiq* 2 (2015) 2, 1-68, aldaar 64-66.

⁸¹ IS, 'Shari'ah alone will rule Africa', 66.

⁸² Ibidem.

⁸³ IS, 'Just terror', 49.

Uiteindelijk stamt de verandering in gedachtengoed voort uit de afsplitsing met Al-Qaeda. Waar Al-Qaeda het Westen als de grootste vijand zag, gold dit voor IS uiteindelijk niet. De eigen regio is waar IS tot de dood zal vechten voor een Islamitische Staat. Wanneer het kalifaat door het Westen geaccepteerd wordt, lijkt IS bereid te zijn om vreedzaam naast elkaar te leven. Het probleem ligt hierin aan de uitvoering ervan. Is het mogelijk voor twee partijen die op een fundamenteel andere wijze naar dezelfde wereld kijken om samen hun kosmopolitische ideaal uit te voeren?

Hoofdstuk 4: Botsing tussen EU en IS

Nu duidelijk is geworden wat de kosmopolitische gehaltes zijn van zowel de Europese Unie als IS, is het belangrijk om te kijken op welke manier deze idealen in de praktijk botsen. Beide systemen staan onder grote druk van elkaar. Aan de ene kant staat het vrije ideaal van democratie en vrijheid onder druk door aanhoudende terroristische aanslagen binnen de EU. Aan de andere kant neemt de Europese Unie deel aan de internationale coalitie tegen IS die met behulp van bombardementen de bewoonbaarheid van het kalifaat tot een minimum reduceert.

De strijd tussen de twee kampen stamt voort uit de verschillen in ideaal tussen twee transnationale, politieke systemen. Waar IS een wereldomvattend kalifaat volgens de Sharia-wetgeving voor ogen heeft, wil de Europese Unie juist wereldwijd basiswaarden als democratie, vrijheid en mensenrechten beschermen. Deze idealen lijken fundamenteel niet verenigbaar met elkaar, wat tot uiting komt in een gewelddadige strijd op beide grondgebieden. In dit hoofdstuk zal geanalyseerd worden wat de gevolgen zijn van deze clash voor de kosmopolitische idealen van beide kanten. Hierdoor wordt een link gelegd tussen de kosmopolitische idealen van beide partijen met de praktische uitvoering ervan op wereldschaal.

Conflict

De EU neemt deel aan de grootschalige coalitie die als doel heeft om een einde te maken aan de Islamitische Staat.⁸⁴ Hierdoor steunt de Europese Unie de bombardementen die plaatsvinden in het kalifaat, al nemen de meeste lidstaten in de coalitie deel in een niet-militaire wijze. De Duitse Bondskanselier Merkel verklaarde dat 'ISIS can't be convinced with words, it must be fought with military means.'⁸⁵ Dit gebruik van geweld is kosmopolitisch gezien gerechtvaardigd, zowel Beck als Held schreven

⁸⁴ CRS, R44135, Coalition contributions to countering the Islamic State, 1.

⁸⁵ CBS news, 'Germany will step up fight against ISIS, Chancellor Merkel says' (versie 25 november 2015), <http://www.cbsnews.com/news/germany-will-step-up-fight-against-isis-chancellor-merkel-says/> (11 juni 2016).

namelijk dat geweld een acceptabel laatste redmiddel is om kosmopolitische waarden te beschermen.⁸⁶ En die zijn in Irak en Syrië volgens Europese waarden hevig in het geding.

Tegelijkertijd hanteert IS de tactiek van de *jihad* (heilige oorlog) tegen ongelovigen om de ambitie van een wereldomvattend kalifaat te realiseren. Dit komt tot uiting in de vorm van moorden en terroristische aanslagen.⁸⁷ De Europese Unie is zo al meerdere malen het doelwit geweest bij aanslagen, zoals in Parijs en Brussel. Dit geeft meteen de schaal van het conflict aan, want het is de kosmopolitische plicht van de EU om de Islamitische Staat aan te vallen, en vice-versa.

Het probleem ligt vooral in de geheel verschillende visie op normen en waarden die beide culturen erop nahouden. Wat voor Europa beschouwd wordt als vrede, is voor IS een onacceptabele vorm van Westers-imperialisme. Zo prijkt bovenaan elke editie van *Dabiq* de wens om de 'crusader armies'⁸⁸ te verslaan, wat zowel een link met het verleden van Europa legt, als een imperialistische beschuldiging uit. Samuel Huntington voorspelde het probleem in zijn welbekende theorie van een *clash of civilizations* tussen onder andere de Islam en het Westen: 'Western concepts differ fundamentally from those prevalent in other civilizations. Western ideas of individualism, liberalism, constitutionalism, human rights, equality, liberty, the rule of law, democracy, free markets, the separation of church and state, often have little resonance in Islamic [...] cultures.'⁸⁹ Door het verschil in normen en waarden beschouwen zowel IS als de EU het systeem van de ander als onacceptabel en minderwaardig, waardoor er in de praktijk wordt overgegaan tot geweld om de ander te vernietigen.

⁸⁶ Held, *Democracy and the global order*, 271.

⁸⁷ Hashim, 'The Islamic State. From Al-Qaeda affiliate to caliphate', 71.

⁸⁸ IS, 'The return of khilafah', 2.

⁸⁹ Samuel P. Huntington, 'The clash of civilizations?', *Foreign Affairs* 72 (1993) 3, 22-49, aldaar 40.

Gevolgen

Na de aanslagen van Parijs publiceerde IS een nieuwsbrief waarin het precies aangaf op welke manieren hun aanslagen bijdroegen aan de vernietiging van de Europese Unie: 'The Paris Assault – with Allah's praise – created a state of instability in the European countries that will have long term effects.'⁹⁰ Een ander interessant punt is dat IS ook de schade aan de cohesie van Europa aanhaalde als een groot succes, wat eerder naar voren kwam als een belangrijk element van het kosmopolitische gehalte van de EU: 'The weakening of European cohesion, including demands to repeal the Schengen Agreement.'⁹¹ Zo wordt duidelijk hoe het kosmopolitische ideaal van IS in de praktijk automatisch leidt tot een poging om de kosmopolitische elementen van de EU te vernietigen.

Hoewel de opmerkingen van IS over de aanslagen van Parijs gezien kunnen worden als propaganda, zijn de genoemde effecten zeker zichtbaar in de EU. Vooral na de aanslagen in Brussel kwam het bestaansrecht van de Europese Unie onder hevige druk te staan. De angst voor aanslagen en de grote vluchtelingenstroom hebben voor hevige kritiek op het huidige beleid van de Europese Unie gezorgd. Zo riep in Nederland PVV-lijsttrekker Geert Wilders na de aanslagen in Brussel om direct de grenzen te sluiten.⁹² Een geluid wat ook in veel andere lidstaten naar voren kwam.

Andersom geldt een vergelijkbare situatie, want de bombardementen van de coalitie hebben ertoe geleid dat het Kalifaat aan grondgebied verliest. Dominic Tierny schreef voor *The Atlantic* de belangrijke gevolgen die dit indirect heeft voor de kosmopolitische eigenschappen van het kalifaat: 'Winning made the incredible credible. For foreign fighters, the ISIS brand of faith, glory, fellowship, sex, murder, and torture, is far more

⁹⁰ Murtaza Hussain, 'Islamic State bragged that its attacks would help break up the European Union' (versie 23 maart 2016), <https://theintercept.com/2016/03/23/islamic-state-bragged-that-its-attacks-would-help-break-up-the-european-union/> (16 juni 2016).

⁹¹ Hussain, 'Islamic State bragged'.

⁹² NOS, 'Wilders. Grenzen dicht tegen terreur' (versie 22 maart 2016), <http://nos.nl/artikel/2094427-wilders-grenzen-dicht-tegen-terreur.html> (27 april 2016).

compelling when glued together by victory.⁹³ Het utopische ideaal van een wereldomvattend kalifaat gaat voor een groot deel samen met het narratief van IS dat ze aan de winnende hand zijn. Het kalifaat breidt zich namelijk door geweld uit over de rest van de wereld: 'Islam is the religion of the sword, not pacifism.'⁹⁴ De bombardementen en het verlies aan terrein ondermijnen dit verhaal.

De botsing tussen de kosmopolitische idealen van IS en EU leiden in de praktijk tot een gewelddadige escalatie. Is er een oplossing te vinden? Het lijkt niet reëel gezien het totale verschil in referentiekader. De enige optie lijkt op de korte termijn om af te stappen van de wereldomvattende intenties die in de ideologieën naar voren zijn gekomen. Dit gaat echter recht tegen de principes in van beide kanten.

⁹³ Dominic Tierney, 'ISIS and the "loser effect"' (versie 28 april 2016), <http://www.theatlantic.com/international/archive/2016/04/is-isis-losing/480336/> (16 juni 2016).

⁹⁴ IS, 'From hypocrisy to apostasy. The extinction of the grayzone', *Dabiq* 2 (2015) 1, 1-83, aldaar 20.

Conclusie

De clash of civilizations die Huntington ruim twintig jaar terug voorspelde, is uitgebroken. De democratie van de EU en het radicale Islamisme van IS zijn een voorbeeld van twee totaal verschillende belevingswerelden, die allebei het juiste politieke model voor de hele wereld denken te hebben. Hierdoor is er een bijzondere relatie van beide bestuursvormen met het kosmopolitisme. De vraag die centraal stond in dit onderzoek was: welke invulling geven de Europese Unie en de Islamitische Staat sinds hun oprichting aan het begrip kosmopolitisme en op welke manier botsen deze idealen? In dit onderzoek is duidelijk geworden dat er een belangrijk verschil bestaat tussen kosmopolitische idealen en de kosmopolitische praktijk.

Aan de ene kant benadrukte de Europese Unie in het oprichtingsmanifest de centrale rol van vrijheid, mensenrechten en democratie, wat door Beck werd aangeduid als de beginselen voor een kosmopolitische samenleving. Hoewel er kritiek is op het exclusieve karakter van de Unie, lieten Beck, Schlenker en Eriksen het belang van grenzen zien voor de ontwikkeling van een kosmopolitisch bewustzijn binnen de Unie. Door de Unie af te scherm van regio's die niet overeenstemmend zijn met het gewenste ideaal, kan er gebouwd worden aan een kosmopolitisch gedachtengoed binnen de eigen grenzen.

Schlenker toonde aan dat de vorming van een Europese identiteit bij de burger gepaard gaat met de groei van een kosmopolitisch besef, want mensen die zich verbonden voelden met de Unie, hadden ook de neiging zich te beschouwen als wereldburger. Het beleid van de EU zoals deze naar voren komt in het programma Europa voor de Burger is dan ook een voorbeeld van hoe de EU stappen zet richting een kosmopolitisch-handelende Unie. Dit doet het door te bouwen aan een Europese identiteit gebaseerd op kosmopolitische waarden als tolerantie van verschillende culturen, verdraagzaamheid en wederzijds begrip. Vanuit deze basis kan in

de toekomst gekeken worden hoe de EU een voortrekkende rol kan vertonen om vergelijkbare modellen in de rest van de wereld op te zetten.

Aan de andere kant bevat het kalifaat van IS de idealistische intentie om voorbij te gaan aan de landsgrenzen en uiteindelijk de gehele wereld te verenigen onder de Sharia-wetgeving. Doordat religie de centrale factor is, wordt er binnen dit politieke systeem geen onderscheid gemaakt op basis van nationaliteit, cultuur of etniciteit. Waar het kosmopolitische gehalte van het kalifaat in het geding komt, is bij de gewelddadige natuur, de schending van mensenrechten en het ontbreken van de democratische rechtstaat. Dit is echter te Westers gedacht. March beweerde dat een democratie in pro-Islamistische samenlevingen alleen door een strenge dictatuur in stand gehouden kan worden.

Wat betekent dit uiteindelijk voor de toekomst van het politiek kosmopolitisme? De botsing tussen twee transnationale staatsvormen heeft vergaande gevolgen voor het idee dat kosmopolitisme uiteindelijk de sleutel is naar een vredige samenleving. Waar het idee van kosmopolitisme voor een groot deel te danken is aan de utopie dat iedereen op de wereld vreedzaam naast elkaar leeft, laat de praktijk een ander beeld zien. Twee verschillende samenlevingen die afzonderlijk van elkaar veel kosmopolitische eigenschappen bevatten, zijn in het geval van de EU en IS gedoemd om elkaar aan te vallen. Dit geeft te denken in hoeverre kosmopolitisme wel te verenigen is met de politiek, zolang er fundamenteel andere ideeën bestaan in de wereld over basiswaarden waaraan een samenleving moet voldoen.

Is er dan helemaal geen ruimte voor kosmopolitisme binnen de politiek? Dat gaat te ver, want zowel de EU als IS hebben ideologisch gezien zeer unieke elementen die bij kunnen dragen aan een wereld die de verschillen in cultuur omarmt in plaats van tegen elkaar opzet. De sleutel ligt hierin toch in de afgebakende, realistische vormen van kosmopolitische staatsvormen.

Wanneer er bij een significant aantal Islamisten de wens bestaat om te leven volgens de Sharia-wetgeving, moet hier in mijn ogen ruimte voor zijn. In de huidige structuur van natiestaten is hier alleen geen mogelijkheid om dit te realiseren zonder een grove inbreuk te doen op een andere, al gevestigde samenleving. Zoals S. Sayyid het mooi verwoordde: 'the assertion of a Muslim identity occurs in a world in which there is no epistemological or political space for it.'⁹⁵

Een herschikking van de structuur in de wereld is misschien geen slecht idee, en een kalifaat in het Midden-Oosten zou een belangrijke rol kunnen vervullen om spanningen weg te nemen in de rest van de wereld. Een voorwaarde zou dan zijn dat er binnen het kalifaat de acceptatie ontstaat dat ze zich in hun eigen, afgebakende samenleving bevinden die onderdeel uitmaakt van een multiculturele wereld. Binnen deze grenzen zou de Islamitische Staat het eigen beleid kunnen voeren, op een soortgelijke wijze als de Europese Unie op dit moment doet. Tolerantie van elkaars staatsvorm is hiervoor een vereiste.

Uit de laatste edities van *Dabiq* leek er al enige toenadering te komen vanuit IS, propaganda of niet. Nu is het de vraag of de EU als onderdeel van het Westen af kan stappen van het Westerse idee dat iedereen te verenigen is onder hun idee van universele mensenrechten en de democratie. Dit zal tijd vergen, als het al lukt, en zal gepaard gaan met nog vele cultuurclashes en oorlogen, niet veel anders dan de voorgeschiedenis van de huidige Europese Unie.

⁹⁵ S. Sayyid, *Recalling the caliphate. Decolonisation and the world order* (London 2014) 8.

Literatuurlijst

Primaire bronnen:

- Archief Congressional Research Service, R44135, rapport Kathleen J. McInnis, Coalition contributions to countering the Islamic State, 13 april 2016.
- Bunglawala, Inayat, 'Bringing back the caliphate' (versie 16 juli 2007), <http://www.theguardian.com/commentisfree/2007/jul/16/bringingbackthecaliphate> (11 juni 2016).
- Calabresi, Massimo, 'TIME person of the year 2015 runner-up. Abu Bakr al-Baghdadi', <http://time.com/time-person-of-the-year-2015-runner-up-abu-bakr-al-baghdadi/> (5 juni 2016).
- CBS news, 'Germany will step up fight against ISIS, Chancellor Merkel says' (versie 25 november 2015), <http://www.cbsnews.com/news/germany-will-step-up-fight-against-isis-chancellor-merkel-says/> (11 juni 2016).
- Connolly, Kate, 'Ten reasons Angela Merkel is the world's most powerful woman' (versie 7 januari 2015), <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/07/ten-reasons-angela-merkel-germany-chancellor-world-most-powerful-woman> (5 juni 2016).
- Europese Commissie, 'From 6 to 28 members', http://ec.europa.eu/enlargement/policy/from-6-to-28-members/index_en.htm (11 juni).
- Europese Commissie, 'Programma "Europa voor de Burger" 2014-2020', <https://eacea.ec.europa.eu/sites/eacea-site/files/documents/comm2013003670000nl.pdf> (6 mei 2016).
- Europa nu, 'Programma Europa voor de burger', https://www.europa-nu.nl/id/vhf6ecwszajt/programma_europa_voor_de_burger (11 juni 2016).
- Hussain, Murtaza, 'Islamic State bragged that its attacks would help break up the European Union' (versie 23 maart 2016), <https://theintercept.com/2016/03/23/islamic-state-bragged-that-its-attacks-would-help-break-up-the-european-union/> (16 juni 2016).
- IS, 'From hypocrisy to apostasy. The extinction of the grayzone', *Dabiq* 2 (2015) 1, 1-83.
- IS, 'From the battle of Al-Ahzab to the war of coalitions', *Dabiq* 2 (2015) 5, 1-66.

- IS, 'Just terror', *Dabiq* 2 (2015) 6, 1-65.
- IS, 'Remaining and expanding', *Dabiq* 1 (2014) 5, 1-40.
- IS, 'Shari'ah alone will rule Africa', *Dabiq* 2 (2015) 2, 1-68.
- IS, 'The flood', *Dabiq* 1 (2014) 2, 1-44.
- IS, 'The return of khilafah', *Dabiq* 1 (2014) 1, 1-50.
- McInnis, Kathleen J., 'Coalition contributions to countering the Islamic State', *Congressional Research Service* (2015), 7-5700, 1-12.
- Murray, Don, 'After Paris and now Brussels, a Europe full of "little Trumps"' (23 maart 2016), <http://www.cbc.ca/news/world/paris-brussels-attacks-don-murray-1.3502851> (27 april 2016).
- NOS, 'ISIS. Kalifaat van Irak tot Syrië' (versie 29 juni 2014), <http://nos.nl/artikel/668264-isis-kalifaat-van-irak-tot-syrie.html> (10 juni 2016).
- NOS, 'Wilders. Grenzen dicht tegen terreur' (versie 22 maart 2016), <http://nos.nl/artikel/2094427-wilders-grenzen-dicht-tegen-terreur.html> (27 april 2016).
- Oxford dictionaries, 'Definition of caliph in English', <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/caliphate> (15 juni 2016).
- Oxford dictionaries, 'Definition of caliphate in English', <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/caliphate> (15 juni 2016).
- Publicatieblad van de Europese gemeenschappen*, 29 juli 1992, C 191.
- Publicatieblad van de Europese Unie*, 4 februari 2004, L 30.
- Vick, Karl, en Simon Shuster, 'TIME person of the year 2015. Angela Merkel', <http://time.com/time-person-of-the-year-2015-angela-merkel/> (5 juni 2016).

Secundaire literatuur:

- Archibugi, Daniele, 'Cosmopolitan democracy. A restatement', *Cambridge journal of education* 42 (2012) 1, 9-20.
- Beck, Ulrich, 'The truth of others. A cosmopolitan approach', *Common knowledge* 10 (2004) 3, 430-449.

- Cosgrove, Walker, 'Should Obama have compared ISIS to the Crusades?' (versie 20 februari 2015), <http://inallthings.org/should-obama-have-compared-isis-to-the-crusades/> (11 juni 2016).
- Eriksen, Erik O., 'The EU. A cosmopolitan vanguard?', *Global jurist* 9 (2009) 1, 1-31.
- Gray, John, *Black mass. How religion led the world into crisis* (Toronto 2007) Kindle-uitgave.
- Habermas, Jürgen, 'Toward a cosmopolitan Europe', *Journal of democracy* 14 (2003) 4, 86-100.
- Hashim, Ahmed S., 'The Islamic State. From Al-Qaeda affiliate to caliphate', *Middle East policy* 21 (2014) 4, 69-83.
- Held, David, *Democracy and the global order* (Cambridge 1995).
- Huntington, Samuel P., 'The clash of civilizations?', *Foreign Affairs* 72 (1993) 3, 22-49.
- Kleingeld, Pauline, en Eric Brown, 'Cosmopolitanism' (versie 1 juli 2013), <http://plato.stanford.edu/entries/cosmopolitanism/> (7 mei 2016).
- March, Andrew F., 'Political Islam. Theory', *Annual review of political science* 18 (2015) 1, 103-123.
- McKee, Alan, *Textual analysis. A beginner's guide* (London 2003).
- Ohmae, Kenichi, *The end of the nation state. The rise of regional economies. How new engines of prosperity are reshaping global markets* (New York 1995).
- Robertson, Roland, 'European cosmopolitanism and the global field', in: Roland Robertson en Anne Sophie Krossa (red.), *European cosmopolitanism in question* (London 2012).
- Rumford, Chris, *Cosmopolitan spaces. Europe, globalization, theory* (New York 2008).
- Sayyid, S., *Recalling the caliphate. Decolonisation and the world order* (London 2014).
- Schlenker, Andrea, 'Cosmopolitan Europeans or partisans of Fortress Europe? Supranational identity patterns in the EU', *Global society* 27 (2013) 1, 25-51.
- Schmitter, Philippe C., 'The influence of the international context upon the choice of national institutions and policies in neo-democracies', in: Laurence Whitehead (ed.), *The international dimensions of democratization. Europe and the Americas* (Oxford 2001) 26-54.

Sluga, Glenda, en Julia Horne, 'Cosmopolitanism. Its pasts and practices',
Journal of world history 21 (2010) 3, 369-374.

Stern, Jessica, en John M. Berger, *ISIS. The state of terror* (New York
2015).

Tierney, Dominic, 'ISIS and the "loser effect"' (versie 28 april 2016),
<http://www.theatlantic.com/international/archive/2016/04/is-isis-losing/480336/> (16 juni 2016).